

Н. Кочубей.

Уваги до статті: „Фашистівський корпоративізм і становий принцип В. Липинського“.

(Докінчення: початок гл. ч. 4 і 5. с. р.)

19. Ліберально-індивідуалістичний засіб вирішення проблеми привів до сучасного стану річей. Абсолютистично-колективний в стадії спроби. З тієї стадії можна зробити вже деякі висновки. Там, де її проводиться в площині безбожжя і негації християнської моралі, там коштує вона гекатомби людського життя і відзначається загальною руйною та занепадом духового і матеріального життя.

Там, де її проводиться в області визнання Бога і визнання хоч би деяких християнських і лицарських чеснот, — там помічається нахил до восприяття, якщо не в цілості органічного світогляду, то деяких основ органічного принципу, що очищають від ліберально-індивідуалістичного матеріалізму. Вони то і гальмують гін самого абсолютистично-колективного принципу.

Те і друге виправдує передбачення В. Липинського — органічну потребу відродження в цілості органічного світогляду, принципу і всіх впливаючих з них наслідків, через виявлення морально-правних основ в системі-політичному принципі.

Це змушує глибше розглянути відношення до суспільних одиниць і всього соборного суспільного тіла, а також суть політичної системи.

20. Основним суспільним осередком вважав В. Липинський сімю. Жиючи законами соборності¹ (гармонії, єдності в різності) вона природно синтезує в собі ініціативу з відповідальністю, права з обов'язками, самодіяльність зі співпрацею, одноосібний початок з колективним і виявляє віру й совість в любові і в своєму морально-правному універсальному достоїнстві. Тому вона і єсть тим осередком, який має виховну прерогативу. Всі наступні органічні суспільні ланки та трудові об'єднання, що їм відповідають — рід, племя, нарід і нація, це теж достоїнства, поки синтезують в собі ті ж самі прикмети. Вони є ступнями розвитку суспільства, з котрих кожний є одиницею супроти вищих і колективом супроти нижчих ступнів. Всі вони призвані обороняти нижчих та еволюціонувати в вищі ступні відповідно до етнічних, географічних прикмет і асиміляційних сил, при чім повинні все виходити з основної точки — ядра, сімі, основного і незрушимого виховуючого осередка. В суті речі

¹ Соборність — єдність без злиття і різність без суперечень — і єсть основним органічним принципом.

розвиток суспільства, це відродження і відновлення нижчих соборних достоїнств в вищих, в силу їх життєздатности і прикмет їх імперіялізму¹.

21. Вищим соборним об'єднанням і достоїнством в сучасності є нація.

Вона і являється перш за все сімєю в етнічних, територіяльних і асиміляційно-органічних межах — життєздатности і здібности.

Тільки як така вона не стала ніяким мертвим приділом в вічності, а реальним морально-правним і універсальним в часі достоїнством, що вічно розвивається.

Отже нація являється ніби продуктом імперіялізму якісного, морально-правного і через нього знаходить свої місця і цілі існування.

Нації, які являються продуктом імперіялізму кількісного, системо-політичного, в органічному значінню являються псевдо-націями і взаємовідношення поміж нацією і псевдо-нацією таке ж саме, як поміж достоїнством і наддостоїнством.

Коли б органічно-асиміляційні й органічно імперіялістичні здібності були безмежні, то слід було б припустити і можливість безмежного зросту націй. Але з зрозумілих причин органічне тіло носить само в собі обмеження і дальший його розвиток вже переходить в перерозвиток, ослаблення і занепад.

До того треба рахуватись з фактом, що, принаймні в Європі, з огляду на вже завершений процес осідку, органічно асиміляційні здібності ослабли, а крім того зустрічатимуть перепону в самому факті завершеного осідку.

З другого боку здорове органічне тіло не живе одним і не є здібне обмежуватись до чогось відрубно-окремого; воно, розвиваючись, змагає завжди до чогось загально-універсального. На тій основі треба припускати, що за нацією органічно мусять виникнути вищі об'єднання, лише вже не на підставі окремих етнічно-територіяльно-асиміляційних основах, а на іншій природній і для самої нації універсальній основі. Такою і є основа трудова.

22. З цього слідує що національні проблеми находять свою розвязку в органічній площині в слідуючий спосіб: 1. Народи, які включені в інші нації шляхом штучної інтеграції й системо-політичної асиміляції, якщо вони життєздатні, мусять в напру-

¹ Органічний розвиток устроїв йшов від семейного через родовий, племінний, аж до складно-соціального устрою, коли той розвиток припинив загально-громадянський системо-політичний принцип в його двох відбитках, що відповідають часові—демократичному на заході й абсолютистичному на сході. Так спинився органічний розвиток і досі народи не виявили себе в реально-національних особистостях. Коли ж в сучасності загально громадянський системо-політичний принцип збанкрутував, то і виявилася з повною очевидністю потреба відродити органічні, відповідаючі соціальному тілу, морально-правні—реально-національні устрої. Поки що ми знаємо лише спроби вирішити це питання в площині вільних композицій. Основи ж органічного вирішення дав В. Липинський.

женню всіх творчих здібностей та силою свого якісного імперіялізму виявити себе в вищому достоїнстві — нації. 2) Народи, що вже виявили себе в достоїнстві нації, мусять знайти вищий вираз свого органічного розвитку в вищих трудових об'єднаннях, що впливають з потреб співпраці, яка є можлива в межах достоїнства лише в умовах, коли рівність сполучає кількість з якістю, а на зовні — в умовах, при яких рівність сполучає загальні морально-правні основи з окремими системо-політичними.¹

Таким чином основним органічним звязуючим началом стають морально правні основи. Поміж ними і соціальними основами, як ми це далі вяснемо, можна поставити знак рівнання.

Тільки вищі трудові об'єднання, що впливають з потреб співпраці і що будуватимуть взаємовідносини не на інтернаціональній системо-політичній, а на універсальній, себто морально-правній базі, зв'яжуть нації, хоч і не безпосередно, але проте стисло, з найвищою соборною особистістю — людством, що репрезентуватиме не пісок, як сьогодні, ані моноліт, про який мріють деякі абсолютизми на завтра, а органічно в труді зв'язане соборне тіло — трудове моральне достоїнство.²

23. Розуміється, в сучасності не можна предбачати форм трудового достоїнства людства. Можна лише відчувати потребу розглядати національні проблеми не тільки під кутом часу, а і під кутом вічності, з метою, щоб закріпити свідомість, що нема на світі нічого відрубного і що кожна епоха це лише ступінь, який мусить бути вищим, себто ліпшим, а не нижчим і гіршим, як попередній, і не відокремленим від наступного.

Проблемою ж на сьогодні є перехід від псевдо-національних ліберальних і абсолютистичних устроїв до органічних реально національних.

Вирішується вона не теоретично, а завоюваннями, не поверховними і механічними раціонального хотіння — імперіялізму кількісного, а внутрішніми і зовнішніми органічними ірраціонального хотіння — імперіялізму якісного.

24. Для фашизму, як для кожного абсолютизму, що визнає Бога, сім'я теж основне виховуюче ядро, але без прерогативи духово-світського виховання. В абсолютизмі сім'я, це середовище,

¹ В сьогоднішньому хаосі все ж таки помітні несвідомі змагання вирішити питання трудової співпраці. Звідсіля і спроби створити союзи й антанти, тільки недостає універсальної морально-правної основи. Співвідношення ж нації з людством — трудовим достоїнством могли б бути рівнолежними співвідношенням сім'ї і нації.

² Як всім відомо, В. Липинський придержувався думки про Союз Трьох Русей. Досі знаходяться люди, які вяснюють це з погляду своєї ліберальної короткозорости — або абсолютичної загонистости, як відмовлення від прав. Треба прийняти це за те, чим воно єсть: інтуїтивним предбаченням вищих форм морально-правної трудової співпраці. Що тепер вони ще не здійснили, це інша річ. Але той, хто не хоче залишатись іграшкою договорів та Ліг Націй, мусить вміти предбачити і зовнішні основи незалежності.

що постачає і виховує тип людини, відповідаючий системі. Іншого вжитку сімя собі не знаходить, — абсолютистичній системі чужа потреба синтезування і чуже виявлення віри й совісти в любові і достоїнстві. Все будується на просякненню соціального тіла системою аж до найглибших основ, в формі злиття назовні та сталого розмежування в нутрі. Тому абсолютизм не приписує сімі органічних функцій і вона не має прерогативи виховання; її функції обмежені і спрецизовані пануючими нормами.

Звідси і нація не сімя і не універсальне достоїнство, обмежене етнічними даними, територією і здібністю до органічної асиміляції, не морально-правна одиниця, а окреме наддостоїнство соціально-політичне, необмежене ані територією, ані етнічними прикметами, ані органічною асиміляцією. Останню заміняє асиміляція механічна — асиміляція системи.

Проте саме національне наддостоїнство релятивне, як і все інше, до абсолюту системи, що її замикає.

Принцип окремішності наддостоїнства, замкненого в абсолютну форму разом з відсутністю морально-правних тенденцій на зовні, веде до принципу відмежування.

Тут не може бути мови про вищі морально-правні форми співжиття. Співраця розуміється як практичне завдання на сьогодні, а вищі форми подумані як всесвітній соціально-політичний пануючий моноліт.

Можливо, що ця характеристика фашизму, який визнав Бога, занадто жорстока (стислий образ завжди жорстокий). Але коли ввести в цей стислий образ змагання наближення до органічного принципу та самі наближуючі факти, то образ цей буде виявляти ті препони внутрішнього і зовнішнього характеру, що спинюють еволюцію фашизму до органічного світогляду, і тим самим позбавляють його поки що перспектив на будуче.

25. Протиставляючи органічний принцип принципів абсолютистичному, треба відмітити соціальність органічного принципу. Соціальність достоїнства з природи річей сама собою зрозуміла. Тому можна поставити знак рівняння поміж соціальним і морально-правним. Абсолютизм з природи річей є антисоціальний. Логічно він потребує не суспільства, а рабів. Але суспільство — соціальне тіло існує і жиє. Звідси системо-політичний принцип з гори підпорядковує соціальне політичному.

26. Концепція держави виявляє ще більше різницю поміж органічним принципом і фашистівським.

В. Липинський уважає державу за виявлення силою ірраціонального хотіння, суті і змісту нації. В державі відріжняє він правопорядок і систему¹ Правопорядок — це вираз віри, совісти, моралі, правосвідомости, любови патріотизму і до-

¹ Так само відріжняється у В. Липинського правосвідомість від ідеологій. Правосвідомість це зміст. Ідеологія це форма. Для нього першою є правосвідомість, бо з неї випливає та її виявляє ідеологія. Якраз цього не тямлять ті, які форму висувають на перший плян і з неї виводять свою правосвідомість. Це негація правосвідомости і самого органічного принципу.

стоїнства нації та її змагання звязати морально-правно ініціативу з відповідальністю, права з обов'язками, самодіяльність зі співпрацею, одноосібний початак з колективним в політичній формі. Система — це виявлення енергій і сил нації та принцип, що зберігає суть і зміст, що сам себе обмежує незмінливим символом публичної віри, совісти та гармонічної єдності внутрі і назовні національного достоїнства.

27. Само собою зрозуміле, що ані правопорядок, ані система, ані символ з природи річей не можуть бути ніяким абсолютотом.

Як і все інше, в органічному принципі вони релятивні до Думки Бога в вічності, суті і змісту тимчасового та мір в часі. Правопорядок це вираз цієї релятивності, система це оберігаючий її принцип, — символ, стислий метафізичний містичний образ.

Реальність вповні виправдує цю концепцію. Кожний абсолют є приділом, що не має перед собою шляхів розвитку. Тому в абсолютистичній формі або зміст переростає форму, або форма гамає розвиток змісту.

Так і в державі. Якщо вона стає абсолютотом, то або віра, совість, мораль, ідеоправя, себто сама свідомість переростають державу, стаючи чимсь незавершеним, необороняємим і „вільним“, або держава гальмує розвиток свідомости і тим доводить до упадку віри, совісти, моралі і достоїнства, обертаючись сама в форму без змісту або з випадковим покаліченим змістом. Останнє природно і можна дуже часто спостерегти в абсолютизмі. Але в органічному принципі це негачія самого принципу.

28. В консервативному органічному принципі В. Липинського монархізм є потугою, що самообмежує імперіялізм ідеальним символом і має цілю реально бути ліпшим, якісним і прикметним, підпорядковуючись так нетлінному образуві публичної віри, совісти і гармонічної єдности, який репрезентує монарх.

Монарх не є і не може бути самим ідеальним образом.

Він його репрезентує та йому до смерти, як всі інші, служить. Тому монарх і є першим серед рівних, які зобов'язались його слухати во імя його служби. Риси ці має жовна органічна сутня монархія. Відсутність тих рис свідчить про формальність монархії¹.

29. Держава у Муссоліні — вільна композиція.

Щоб зрозуміти цю композицію, варто приглянутись моментові її народження — моментові народин фашизму.

¹ Переконання В. Липинського в тому, що гетьманська організація не тільки не приступила, а і нездібна розуміти органічний монархічний принцип, та зробила з нього зовсім інший ужиток, спричинило відомий його акт, який він назвав розколом серед гетьманців. По суті ніякого розколу не було. Був лише зловжиток кількох осіб. Фелягський гетьманський колектив лише доказав, що раб буде мати завжди рабські нахили до форми, хоч би та форма і не мала змісту, або мала протилежний потребам зміст.

Десь в глибинах його народин безперечно лежить несвідоме прагнення органічного ладу, але він не став початком, що робить те прагнення свідомим.

Формальне його походження — боротьба з комуністичним абсолютизмом шляхом усунення ліберальної системи, яка була нездібна дати відпір комуністичному абсолютизмові. Фашизм ніби виставив два знаряддя: одно проти комунізму — свій абсолютизм, друге проти ліберального устрою — звільнення соціального тіла від нещастя ліберальної отрути. Сполучення цих двох напрямних знайшло свій вираз в формі диктатури фашистівської партії. Вона і стала абсолютною ціллю¹.

Таким чином фашизм не вступив в боротьбу з широким кругозором, а в боротьбі свій вузький кругозір поширював. Тому держава не могла стати „відбиткою виразу“ соціального тіла, до якого змагали б люди з усвідомленим органічним світоглядом (уживаю „відбитка виразу“ тому, що в хаосі, який запанував і привів до зударення абсолютистичного комунізму з ліберальним устроєм, соціальне тіло було покалічене і виразити своєї природи не могло). Держава могла лише стати вільною композиційною моменту, що відповідав потребам. І ця композиція мусіла відбитися в собі протилежні прикмети: бути підходом до держави від матеріалістичного світогляду і ще діючого патосу війни, а разом з тим стати лікуючим соціальне тіло початком. З першого виникла абсолютність держави, з другого тенденції з хаосу створити здорове соціальне тіло².

Мабуть останнє — нахил творити найбільш сприяв установленню формули абсолюту держави не як тимчасовий засіб, але як кінцева ціль.

Тут роля держави зовсім інша, ніж в органічному принципі. Вона все. Не вона служить, а їй служать. Не вона відповідає суті і змістові нації, а суть і зміст мусять відповідати принципам, що декретують. Сам тип людини мусить відповідати лише типові наддостоїнства, встановленому раз і на завжди. Фашист це не італієць і не універсальний тип, це окремішність — теж вільна композиція, що відповідає системі. Держава всюди — в труді і в „дополоворо“, в сімі і когорті. На землі, в воді, в небі — всюди держава. Сама монархія лише функція держави. Тому вона формальна, а не суттєва.

¹ Це нонсенс. Але цим нонсенсом жили завжди всі абсолютизми і цей нонсенс їх валив, як тільки не ставало брутальної сили.

² Ще раз вважаю потрібним відмітити: Муссоліні (маю тут на увазі його особистість) ввесь час еволюціонував від матеріалістичного принципу до органічного. Це найбільш свідчить про його геніяльність. Суть питання в тому, наскільки він буде в стані еволюціонувати, тягнучи за собою фашистівську масу. Є ознаки, що він більш еволюціонував, ніж може це показати, не втративши авреолі „революціонера“. Треба відмітити і те, що він зумів прищепити досить багато органічних прикмет, що державі, то й партії. Треба пам'ятати, що, почавши від матеріалістичного світогляду, він буде завжди зв'язаний його рутиною, поки не звільниться від неї партія і поки фашизм будуть вважати не перехідним періодом, а самоціллю, як його вважає Муссоліні, якщо мабуть не в думці, то в словах і актах.

Розуміється, цей образ дуже неповний, а неповний тому, що в кожному абсолютизмі, що визнає Бога і деякі органічні принципи¹, завжди трудно встановити, де кінчається абсолютизм і де починається органічність. І навпаки, де починається абсолютизм і де кінчається органічність.

Так само трудно розмежувати області, в яких внутрі системи (назовні це ясно) діє матеріялістичний принцип і в яких органічний — де, як і який один до одного пристровується.

30. Одне ясне, фашизм форма переходова. Вона руштованя.

Тому перед ним два шляхи: Або колись здіймуть руштованя і світ побачить будівлю небаченої ще органічної архітектоніки, що відповідає вимогам сучасности, — для цього фашизм мусить бути прийнятим самими фашистами тільки як засіб. Або з часом згниють і розваляться руштованя і світ побачить нову абсолютистичну руїну. Останнє в випадку, якщо фашизм збереже яскравий відтінок самоцілі.

31. Протиставляючи фашистівській принцип органічному принципів В. Липинського, треба тямити: В. Липинський усвідомив органічний світогляд і принцип та відкрив цим величезні кругозори. Але бракує руштованя, що просякло наскрізь органічним світоглядом і принципом, що здібне виконати свою будуючу роллю, не приймаючи себе за самоціль, а тільки за засіб.

В першому випадку нова руїна, в другому відкриття шляхів українському національному і державному життю.

Але для того, аби не прийняти себе за самоціль і вважати себе засобом, треба перш за все бути свідомим достоїнством.

32. Тепер дещо для молоді, яка так любить оперувати словом революція не тільки з великої букви, а писаної всіма великими.

Якщо на світі Божому є дійсно явище, яке по суті і по змісті можна назвати революцією (по формі можна назвати кожний бунт), то нею може бути лише перехід наглий або ступневий від одного світогляду і відповідаючих йому принципів до другого.

Тому при пануванні в сучасності матеріялістичного світогляду в його ліберальному й абсолютистичному вияві реальною революцією міг лише стати перехід до органічного світогляду та його принципів.

Тенденції до такого переходу замітні тепер по всіх усядах. До такого переходу прямував все своє життя, і за нього своє життя ж і скоротив В. Липинський, не мігши і не хотівши зійти з цього шляху.

З цим переходом органічно в'язеться виявлення кожною нацією своєї духової істоти та свого одноосібного і колективного єства в реально національних формах.

¹ Наприклад Російська Держава з часів царату.

Словом, перехід від матеріалістичного світогляду до світогляду органічного зв'язаний в сучасності з заміною псевдо-націоналістичних ліберальних та абсолютистичних форм органічними, реально національними формами.

Коли таку зміну — брутальну, або повільну, — що зв'язана з відродженням і відновленням всіх живих сил нації — не профанація назвати революцією, то це:

одна лише можлива реальна національна революція.

Її і звав В. Липинський:

Відродженням і відновленням нації.

33. І памятаємо:

1) Перехід від лібералізму до абсолютизму і навпаки; перехід від одних форм лібералізму до других та одних абсолютизмів до других є лише хованням по окрузі зачарованого кола матеріалістичного світогляду. Воно незгідне з законами реального, органічного розвитку життя, а тому несе з собою сліпоту, злобу і смерть.

2. Органічний принцип виводить людей і через них народи, нації і саме людство з цього зачарованого кола, обіймаючи вічне, тимчасове і міри в часі, та сполучаючи так вічне з тимчасовим, загальне з окремим, а в сучасності універсальне з національним, він відкриває єдиний шлях розвитку духового і матеріального добробуту — постійного відродження і відновлення нашого народу.

* * *

34. Фашистівський корпоративізм залишає людей і людство в зачарованому колі. Як принцип особистий він мусить ще еволюціонувати в сторону прийняття універсальних основ органічного світогляду.

А поки що він не єсть ніякою національною революцією і ніяким відродженням і відновленням, тільки виразом несвідомого прагнення і змагання до них в обставинах місця і часу під впливом потреби вийти з хаосу.

* * *

35. На прикінці останнє:

Заповіт В. Липинського: не відриватись від української дійсності і все повертати до своєї землі і до свого народу.

Як же виявив себе в дії органічний принцип В. Липинського в українській дійсності?

Як би можна було сказати ніяк, то це була б занадто позитивна оцінка.

За „ніщо“ можна боліти, але можна і з ним міряться... Коли ж потужне змагання, оплачене соками нервів і кров'ю людини, повертається в діаметрально протилежний напрям і той рух нищить ідеал, тоді творче змагання стає руїною, що відкидає все на десятиліття назад.

В даному разі потужне змагання В. Липинського до реабілітації привело до спроби якраз цинічної реставрації того, що в обставинах дії і часу вже доказало всю свою нездібність.

Змагання до світла та свіжого повітря привело до сліпоти і смерті — до найгіршого утилітаризму і матеріалізму.

36. І це зрозуміло. Над українською політичною думкою і дією тяготіє прокляття обмеженості і рутини:

Не ірраціональне хотіння, а раціональна жадоба того, що зараз же рентується, не здоровий розум, а хитрощі, не плян, а конюнктури, не правда, а довірочне ошукаństwo, не суть і зміст, а форма... І все так без кінця і без найменшого нахилу до покути.

37. *Українська політична дія безпокаянна, тому вона і несе з собою сліпоту, злобу і смерть та кінчається руйною.*

Тому люди і тікають з покаянного шляху, який намітив Липинський, та замість восприняти відповідно до здібності кожного основи, накреслені В. Липинським, вони біжать до натовпу, що гльорифікує негідний чин — негідний в минулому тому, що ані хитанням, ані втіканням одинцем — держав не будують: негідний в теперішності своєю безпокутністю.

38. Що ж далі?

В. Липинський в могилі...

Полумя світоча його бережуть кілька відломків...

Невже ж помиритися з цим...?

39. І ось в день свого п'ятидесятиліття — на переломі життя мимохить звертаєш зір туди, де сам колись був — до молодших і молоді, що має неоцінний і невичерпаний скарб — здібність відчувати правду.

Звертається він і до образу тієї великої ночі, коли вмиє від одного світла загаряються сотки і тисячі світел, поки не засяє храм і ввесь всесвіт не зіллється в радісному й урочистому піснеспіві „Христос воскрес!“

Невже ж молодь не мріє про такий час і день в своєму життю? Невже ж не відчуває потреби стати мужами, що достоїнством і свідомістю освітлюють шлях життя, і радісно соборно служити соборному достоїнству свого народу і своєї батьківщини та славному їх життю?

40. На великий подвиподвиг цей і на великий шлях звав В. Липинський.

На них веде не злоба, самообман і сліпота, а віра — зір величної правди і відчування:

України не створиться з хитрощів і лукавства; а з великого пориву духового і великої самопосвяти і жертви—великої покутної дії. Ними горів В. Липинський та їм віддав скарб душі і скарб життя, укрившись ними як панцирем від всяких псевдо-акцій.

Переберіть же його вогонь і паматайте, що в сучасній всесвітній боротьбі недостоїнства з наддостоїнством тільки в достоїнстві і покаянню воскресне Україна.

